

והיא חייבת בחטאת יולדת, או אינו ולד ואינה חייבת חטאת — מביאה חטאת על הספק. והואיל ואינה נקטרת⁽⁹⁸⁾ על המזבח לא איכפת לך אם ייזרק דמה על הספק. ומכל מקום אינה נאכלת, הואיל ואם אינה חייבת בחטאת, הרי היא חולין שלא נשחט אלא נמלק ונבלה היא. הלכך, תשרף כשאר קדשים פסולים⁽⁹⁹⁾.

רבי יהודה אומר: לא תשרף אלא יטילנה לאמה. אמת המים [תעלת מים] שהיתה עוברת בעזרה, לשם יטילנה, וזו היא קבורתה.⁽¹⁰⁰⁾ ועוף שהוא רך ומתמקמק ונימוח במים — די בכך אם יטילנו לאמה, אבל אשם לא יטיל לאמה אלא יקבר.

כל הנקברין — לא ישרפו, והטעם יבואר בגמרא. **וכל הנשרפין — לא יקברו,** שמה יחפור איש וימצאם ויאכל אותם⁽¹⁰²⁾.

שנאמר גבי חטאת שנפסלה [ויקרא ו] "בקודש... באש תשרף", ודרשינן [פסחים כד א] "כל שבקודש [כל פסול שאירע בקודש] — באש תשרף".

אשם תלוי, שהביא על ספק חטא שחייבים עליו חטאת, ושחטו בעזרה וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא⁽⁹⁶⁾, ונמצא שהוא חולין שנשחטו בעזרה — **ישרף. רבי יהודה אומר:** יקבר⁽⁹⁷⁾. אבל אם לא נודע לו שחטא — ייאכל כשאר אשמות, שהרי הוא קרבן אשם, והתורה קוראתו "אשם" [ויקרא ה] והוא בא לכפר על ספק חטא ולהגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שחטא ויביא קרבן חטאת [כריתות כו ב].

וכן, **חטאת העוף הבאה על הספק,** כגון אשה שהפילה ואינה יודעת מה הפילה, ספק ולד

98. השיטה מקובצת והחק יעקב גרסו ברש"י "הואיל והיא נאכלת".

99. ענין חטאת העוף הבאה על הספק — מבואר במסכת נזיר [כט א]. ושם מבואר בראשונים ואחרונים אם הוי דאורייתא או הלכה למשה מסיני, או מדרבנן. וכן מבואר שם אם יש עליו דין חולין שנשחטו בעזרה מלבד איסור נבילה.

100. רבינו גרשום.

102. כן כתב רש"י. והקשה הגאון רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס ובתשובותיו [סימן קמ"ד]: למה הוצרך לומר מחשש תקלה, הלא בנשרפין אלו יש לנו לימוד מקרא בכל אחד ואחד מהן שהוא חייב שריפה, ואם כן לא ייקברו, משום

96. ואם נודע לו קודם זריקת הדם שחטא — קרבן כשר הוא ונאכל, שהרי מגין עליו מן היסורים שעה אחת עד שיביא חטאתו. מלאכת שלמה.

97. תנא קמא האומר ישרף הוא רבי שמעון בתחילת המישה האומר שחולין שנשחטו בעזרה ישרף, ואילו רבי יהודה האומר יקבר הוא התנא קמא שם האומר שחולין שנשחטו בעזרה יקבר. וכן משמע בבבלייתא בגמרא. מלאכת שלמה. וכנראה שזו כוונת רש"י. אבל התוס' יום טוב והברכת הזבח והצאן קדשים כתבו על פי גמרא כריתות [כג ב] שהטעם שהתנא קמא סובר שהוא בשריפה הוא משום שהוא זבח פסול, ככל שאר קדשים שנפסלו שהם בשריפה. ועיין רש"י.

רבי יהודה אומר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין — רשאי. אמרו לו חכמים, לרבי יהודה: אינו מותר לשנות. ובגמרא יבואר טעם מחלוקתן.

גמרא:

שנינו במשנתנו: שער הנזיר יקבר וכן פטר חמור.

הגמרא דנה בסתירה ממשנה אחרת ששנינו שהם נשרפים.

רמי ליה טבי [חכם ושמו טבי הקשה סתירה] לרב נחמן:

תנן, שנינו במשנתנו: שער הנזיר יקבר. ורימינהו, שנינו משנה במסכת ערלה [פרק ג משנה ג]: האורג מלא הסיט [שיעור ושמו "מלא הסיט" והוא מלא הרחקת אגודל מאצבע, כמה שהוא יכול להרחיק⁽¹⁰³⁾] מצמר בכור, בהמה טהורה האסור בהנאה משום שהוא קדשים, בכגד — ידלק הכגד. האורג משער הנזיר ופטר חמור בשק

[מבכור בהמה טהורה אפשר לארוג צמר רחלים בתוך בגד, ואילו משער נזיר וחמור אפשר לארוג שק] — ידלק השק. הרי ששער נזיר דינו בשריפה?

אמר ליה רב נחמן לטבי: לא קשיא! כאן, משנתנו שאמרה יקבר, מדברת בנזיר טמא, המגלח שערו להחיל עליו נזירות מחודשת, ושערו האסור בהנאה יקבר, כי בשערו לא נאמר בתורה שישרף⁽¹⁰⁴⁾, וכאן ומשנה ההיא שאמרה ישרף, מדברת בנזיר טהור, שעליו אמרה התורה בפרשת נזיר [במדבר ו] "וגלח הנזיר פתח אוהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים".

אמר ליה טבי לרב נחמן: שנית נזיר אנוזר, תירצת הסתירה לגבי נזיר — אבל פטר חמור אפטר חמור — קשיא! שבמשנתנו נאמר שהוא בקבורה ובמשנה ההיא נאמר שהוא בשריפה?

אישתיק, שתק רב נחמן, ולא אמר ליה ולא מידי, ולא אמר כלום לטבי!

אמר ליה רב נחמן לטבי: מידי שמייע לך

באופן שאינו יכול לקיים מצות שריפה, כגון שאין לו עצים וגם אז לא יקבר.

103. עיין שבת [קו א] ובהגהות הגאון יעב"ץ.

104. תוס' במסכת נזיר [מה ב ד"ה רבי מאיר וד"ה מפני] כתבו, שלא נתפרש מנין ששער נזיר יקבר.

שמוטל עליו מן התורה חיוב שריפה. ואפילו לבערם בדרך אחרת כגון לזרות לרוח ולהטיל לים הגדול, שאין חשש תקלה אינו רשאי, דמצוותן דווקא בשריפה? והשאיר את הקושיא בצריך עיון גדול.

וראה במפרשי המשנה. וברש"ש [לעיל לג ב ברש"י ד"ה את שדרכן].

והגרי"ז מתרץ, שרש"י בא לפרש אפילו

בהא, האם שמעת משהו בענין זה? [כלומר: נתן לו רשות להרצות לפניו תירוץ בשם רבותיו האחרים].

אמר ליה טבי לרב נחמן: הכי אמר רב ששת: כאן, משנה ההיא שאמרה ידלק — מדברת כשארגו לשער נזיר ופטר חמור, בשק, וכאן, ומשנתנו שאמרה יקבר — מדברת בשער עצמו שלא נארג. מפני שאם כבר נארג בשק, הואיל ואינו כלה עד זמן מרובה⁽¹⁰⁵⁾, יש לחשוש שאם יקברנו ימצאנו איש אחר ולא ידע שהוא עשוי משער האסור בהנאה, ולפיכך אמרו חכמים בין בשער נזיר ובין בשער פטר חמור שאם ארגו בבגד

שישרפנו כדי שלא יהנו מהם⁽¹⁰⁶⁾. איתמר נמוי, וכן למדנו שאמוראים שקדמו⁽¹⁰⁷⁾ לרב נחמן ורב ששת נחלקו בשני התירוצים לגבי שער נזיר [ולקמן יתורץ תירוץ אחר לגבי פטר חמור], אמר רבי יוסי ברבי חנינא: כאן בשק וכאן בשער. רב אלעזר אמר: שתי המשניות מדברות בשק, וכאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא.

אמר ליה טבי⁽¹⁰⁸⁾: ליבטיל ברובא⁽¹⁰⁹⁾ דהא קתני שער נזיר ופטר חמור בשק, משמע שמעט משער האסור בהנאה נתערב בבגד גדול של היתר, אם כן — יבוטל ברוב היתר⁽¹¹⁰⁾, ולמה אמרו רבי יוסי ברבי חנינא

105. כן כתב רש"י.

והתפארת ישראל מוסיף ביאור: דוקא כשאינו ארוג צריך קבורה, אבל כשהוא ארוג דאז השערות כנוסים יחד, והרי שער לא יתקרב מהר, ויש לחוש שהמוצאן ישתמש בהן, להכי טוב יותר שישרפו. מה שאין כן כשאינם ארוגים ומכונסין יחד, אף שאינן מתקבין, על פנים כיום שהן מפורדין — מתפורים בין העפר, ולא חיישינן שילקטן המוצאן אחד לאחד, דלא חשיבי. וכן כתב רבינו גרשום. והר"ש במסכת ערלה מפרש: משום שהשק מצוי לחטט אחריו ולא השער.

106. כתב רש"י: ולפי תירוץ זה מדברות שתי המשניות בין בנזיר טמא ובין בטהור. וכתב הרש"ש, שכוונת רש"י היא בשער נזיר בלבד, דאילו בפטר חמור אין שום ענין לטמא וטהור. ומכל מקום, יש לדון איך כתב רש"י שמשנתנו, שאמרה יקבר [בשער עצמו], מדברת אפילו בנזיר טהור, הרי מפורש דינו בתורה לשריפה? וכן הקשה השפת אמת. והרש"ש מציע למחוק

ברש"י "או בטהור", ורש"י מבאר את החילוק בין בגד לשער רק בנזיר טמא ובפטר חמור, דאילו שער נזיר טהור ודאי שדינו בשריפה.

107. מבואר על פי רבינו גרשום.

108. רבינו גרשום. ועיין לקמן בשם השפת אמת שרב נחמן אמר כן לטבי להקשות על תירוצו של רב ששת.

109. גירסת החק נתן.

110. הקשה רש"י: איך אפשר לומר שיבוטל ברוב, הרי למדנו במסכת נדה [סא ב]: בגד שאבד בו כלאים [המותר בהנאה ואסור בלבישה בלבד] — הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים, שמה יחזור הגוי וימכרנו לישראל. ולמה לא יבוטל הכלאים ברוב בבגד, כאמור כאן?

וכתב רש"י שאינה קושיא כלל, כי כלאים — כל עיקר איסורו הוא תערובת חוט צמר בפשתים, ולא שייך בו ביטול. כלומר: בחוט

את כל הבגד על ידי שישלוף את שער הנזיר, ואת מוקמת לה כרבי יהודה?! וכי כאשר אפשר לתקן אמר רבי יהודה לשרוף את כל הבגד?!

אמר ליה⁽¹¹³⁾: הכי קאמינא, כך אמרתי בשם רבי ירמיה: אם אפשר לשלופינהו — מוטב, וודאי שיעשה כן כדי לתקן את כל הבגד, ואם לאו, אסור כל הבגד⁽¹¹⁴⁾.

ועל קושיית "לישלופינהו" לא תירצתי כלום-

אלא, על הסתירה בשתי המשניות לגבי פטר חמור שבמשנתנו נאמר יקבר ובמשנה ההיא שנינו ידלק, ועל כך תירץ רבי ירמיה: שמה שנינו שם ידלק, אוקמה, נעמידנה למשנה ההיא, כרבי יהודה דאמר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי. ועתה, מתורץ גם בשער נזיר וגם בפטר חמור, ולא צריך לתרץ ולחלק בין שק לשער ובין נזיר טמא לטהור⁽¹¹⁵⁾, ואפילו בשער אמרה

ורב ששת בשק שישרף⁽¹¹¹⁾?

ומתצינן, אמר רב פפא⁽¹¹²⁾: בציפורתא, מדובר שעשה מהשער האסור בהנאה צורת צפור [או ריקמה אחרת] בתוך השק ליפותו, וכיון שהוא דבר חשוב — אינו בטל.

ותמהינן: וכי אפשר להעמידה בציפורתא?! אם הוא ניכר בפני עצמו — לישלופינהו, הרי ודאי יכול לתקן את כל הבגד על ידי שישלוף ממנו את שער האסור? ולמה צריך לשרוף את כל הבגד?

ומתצינן, אמר רבי ירמיה: הא מני, משנה זו במסכת ערלה שאמרה ישרף, מי שנה אותה? רבי יהודה היא, דאמר במשנתנו: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים — רשאי. ולפיכך אמרה המשנה שהבגד ישרף.

אמר ליה רב נחמן לטבי: קא קשיא לן "לישלופינהו", אנו הקשינו שאפשר לתקן

את כל הבגד כדי לקיים מצות שריפה [אף על פי שלא תירצתי הסתירה בפטר חמור!] — אבל לתירץ רב ששת שאינו אלא מפני חשש תקלה וסילוק האיסור — הלא על איסור מועיל ביטול?

112. נראה לבאר, שכל זה מדברי טבי ורב נחמן, כלומר: טבי תירץ לו בשם רב פפא [הקדמון!], ואחר כך בשם רב ירמיה.

113. גירסת רש"י.

114. עיין בתוס' שהלשון אינו מדוקדק.

115. על פי התוס' יום טוב. ומה שהוגה

האסור בהנאה לפני התערובת כגון של שער נזיר ונארג בתוך בגד גדול ואינו ניכר — שייך לומר שהוא בטל ברוב כשאר תערובת איסור. מה שאין כן בחוט צמר שאינו אסור בפני עצמו אלא מחמת התערובת, ועצם התערובת הוא האוסר את כל הבגד שיש בו מצמר ופשתים יחדיו, אפילו מעט צמר בהרבה פשתים — איך שייך לומר ביטול ברוב.

ועיין תוס' מסכת עבודה זרה [סה ב ד"ה בגד].

111. השפת אמת מבאר: רב נחמן מקשה על תירוצו של רב ששת. כלומר: בשלמא לתירוצי שתירצתי הברייתא בניזר טהור — לא קשה למה לא תיבטל ברוב, משום דסוף סוף צריך לשרוף

המשנה ההיא שידלק אליבא דרבי יהודה הסובר כן⁽¹¹⁶⁾.

לישנא אחרינא⁽¹¹⁷⁾, ומקשינן: אימר דאמר בי יהודה, שרשאי לשרוף — בפני עצמו, אבל על ידי תערוכת מי אמר?

ומתריצין: תני, שנה במשנה ההיא! אם לא רצה לחלוץ [לשלוף] ולקבור, אלא לשרוף יחד — רשאי.

שנינו במשנתנו: ואלו הן הנשרפין חמין בפסח.

ומבאר הגמרא: סתם⁽¹¹⁸⁾ לן תנא, סתם משנה זו היא, ברבי יהודה, דאמר [פסחים כא א]: אין ביעור חמין אלא שריפה. אבל חכמים חולקים עליו וסוברים שמבערו בכל אופני ביעור.

שנינו במשנתנו: את שדרכן⁽¹¹⁹⁾ לשרף ישרף ואת שדרכן להקבר יקבר.

ומבאר הגמרא: הא כיצד, איזה דבר דרכו בשריפה ואיזה דרכו בקבורה? תנא, שנינו ברייתא: אוכלין [מאכלים] בשריפה, משקין בקבורה.

שנינו במשנתנו: ומדליקין⁽¹²⁰⁾ בפת ושמן

של תרומה.

ומקשינן: וניחוש, למה לא חששו חכמים, דילמא, אם יניחום עד שיצטרך להם לשריפה או להדלקה, אתי לידי תקלה, ויבא לאוכלם?

ומתריצין, אמר רבא: פת — דזריק לה בין העצים, שמן — דרמי ליה ככלי מאוס, ובכך לא יבוא לאוכלם.

שנינו במשנתנו: אשם תלוי ישרף. רבי יהודה אומר יקבר. הטאת העוף הבאה על הספק תשרף. רבי יהודה אומר יטילנה לאמה.

תנו רבנן⁽¹²¹⁾: אשם תלוי והטאת העוף הבאה על הספק וחולין שנשחטו בעזרה — רבי יהודה אומר: יקברו, ורבי שמעון אומר: ישרפו.

הגמרא מביאה ברייתא אחרת ובה נאמר שבחטאת העוף הבאה על הספק די במה שיטלינה לאמה, כמו שאמרה משנתנו. ומבאר מה ייעשה באותה חטאת העוף.

תניא: כיצד⁽¹²²⁾ הטאת העוף הבאה על הספק יטילנה לאמה? מנתחה אבר אבר וזורקה לאמה ומתגלגלת והולכת לנחל

118. גירסת השיטה מקובצת.

119. גירסת השיטה מקובצת על פי רש"י במשנה.

120. גירסת השיטה מקובצת. ועיין בגמרא פסחים [לג ב].

121. גירסת השיטה מקובצת.

122. גירסת השיטה מקובצת.

ברש"י בסוף ד"ה אמר ליה [אות ג] הוא טעות, ולא מצאתי הגהה זו במפרשים.

116. כן משמע מדברי רש"י שלפי תירוץ זה מתורצת גם הסתירה לגבי שער נזיר. אבל מדברי רש"י לעיל ד"ה ורבי אלעזר משמע שהוא תירוץ רק על פטר חמור. וכבר הרגיש הפלתי [סימן פז ס"ק ד] בחוסר בהירות שבסוגיא זו.

117. בשיטה מקובצת ורבינו גרשום.

מוראתה [הזפק] ונוצה שלה, שאינם נקטרים עמה, יצאו מידי מעילה, והנהנה מהם לא מעל. [אבל הנהנה מבשרה, הואיל ועולה היא ועדיין לא נעשית מצוותה עד הקטרת הבשר — מועלן בבשר⁽¹²⁴⁾] — אף על פי שהן מן הנקברין, כמו ששינו במסכת יומא [כא א] שהם נשלכין במזרחת של המזבח והן נבלעים במקומן על ידי נס.

מאי להו, האם לא נפרש הברייתא, שיצאו מידי מעילה, וגם מותרין בהנאה, אפילו לכתחילה, אם חפר והוציאן ממקומן. הרי שלא כל הנקברין אפרן אסור?

ומתריצין: לא! יצאו מידי מעילה, הואיל ונעשה מצוותן, ואסורין בהנאת אפרן⁽¹²⁵⁾!

ומקשינן: וכי נשרפין דהקדש אפרן מותר?! והא תניא, הרי שינו ברייתא: דם הנדה, המטמא אפילו כשהוא יבש, ובשר המת, שיבשו ונפרכו — טהורין, וגם בשר המת אינו מטמא [אם אין שם שיעור של מלא תרווד רקב].

מאי לאו, האם לא נפרש הברייתא, שהם טהורין, מטומאת מת, וגם מותרין, בהנאה — אף על פי שהמת אסור בהנאה והוא מן הנקברין. הרי שלא כל הנקברין אפרן אסור?

ומתריצין: לא! טהורין, מטומאת מת, ואסורין, בהנאת אפרן! מתיב רב פנחס, שינו ברייתא: עולת העוף שנתמצה דמה, על קיר המזבח כמצוותה —

קדרון, שלשם הלכו המים של אמת המים שבעזרה.

שינו במשנתנו: כל הנקברין לא ישרפו וכל הנשרפין לא יקברו. רבי יהודה אומר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין רשאי. אמרו לו אינו מותר לשנות.

ומבררין: מאי טעמא, למה אמרו חכמים שאינו רשאי להחמיר ולשרוף את הנקברין? משום דנקברין — אפרן אסור, ונשרפין — אפרן מותר, נמצא שאם ישרפנו יבא להקל להשתמש באפר האסור. ולפיכך⁽¹²³⁾ אמרו לו חכמים "אינו מותר לשנות" מפני שיוצא מכך קולא שיבואו להנות מאפרן.

ומקשינן: וכי הנקברין אפרן מותר?! והא תניא, הרי שינו ברייתא: דם הנדה, המטמא אפילו כשהוא יבש, ובשר המת, שיבשו ונפרכו — טהורין, וגם בשר המת אינו מטמא [אם אין שם שיעור של מלא תרווד רקב].

מאי לאו, האם לא נפרש הברייתא, שהם טהורין, מטומאת מת, וגם מותרין, בהנאה — אף על פי שהמת אסור בהנאה והוא מן הנקברין. הרי שלא כל הנקברין אפרן אסור?

ומתריצין: לא! טהורין, מטומאת מת, ואסורין, בהנאת אפרן!

מתיב רב פנחס, שינו ברייתא: עולת העוף שנתמצה דמה, על קיר המזבח כמצוותה —

אסור, הרי לפי סברת התוס' [לעיל ד"ה הנשרפין] כל שנעשה מצותו — אפרן מותר, והרי גם כאן כבר נעשה מצוותן בכך שהשליכין ונבלעו במקומן?

123. הרמב"ם [סוף הלכות פסולי המוקדשין].

124. רבינו גרשום.

125. הקשה השפת אמת: למה יהיה אפרן

אסור?"

אפרן מותר.

ומבאר: ומיערב הוא דלא קא עריב להו ותני להו, התנא אינו מערב אותם לדין אחד, משום, שאין דינם שווה, דאשירה, אינה אסורה "לעולם", הואיל ויש לה בטיילה בעובד כוכבים, אם גוי יבטלנה, כדין עבודת כוכבים שיש לה ביטול על ידי גוי — ואילו הקדש — אין לו בטיילה עולמית.

ומה ששינוו ברייתא שאפר הקדש אסור — לא מדובר בקדשים פסולים, אלא בעצי הקדש, וגם לא מדובר באופן שיצאו לחולין על ידי שמעלו בהם, אלא, שנעשו אפר מעצמן, וכמו שיבואר. וכיון שלא מעלו בהם, עדיין נשארו בקדושתן, ולא יצאו לחולין, ולפיכך: אפרן אסור.

זה ביאור הברייתא. ומקשה המקשן, קתני מיהא, על כל פנים שינוו "אפר הקדש לעולם אסור", ולמה, הרי "כל הנשרפין — אפרן מותר"?

אמר רבי בר חמא: כגון דנפלה דליקה בעצי הקדש מאיליה, כיון (126) דלא הוה איניש דלמעול, מאחר שאין איש המועל, דעל ידי מעילתו ליפוק אפרן לחולין. ולפיכך אמרה הברייתא שמועלין באפרן.

הגמרא מתרצת שיש להבדיל בין שריפה לשריפה, ולפעמים אפרן אסור ולפעמים מותר. כיצד? כל הקדש שהשתמשו בו או שנהנו ממנו — יצא לחולין. במה דברים אמורים? כשהנהגה מעל ונתחייב לשלם להקדש קרן וחומש, אבל אם הנהגה או המשתמש לא מעל, באופנים המבוארים במסכת מעילה — לא יצא ההקדש לחולין.

רב שמעיה אמר: כי תניא הא מתניתא, במה אמרה ברייתא זו שאפרן אסור? במלוא קומין (127) של תרומת הדשן, והוא השיעור של דשן שהכהן תורם כל יום בשחרית, כמבואר במסכת יומא [כד א], ועל דשן זה תניא, דלעולם אסור, שהוא אסור בהנאה אף על פי שכבר נעשה אפר —

ועתה, המדליק עצי הקדש, אם מעל — יצא האפר לחולין, ואפרן מותר. וזה מה ששינוו במשנתנו "כל הנשרפין אפרן מותר" — אפילו בהקדש. וכן קדשים שנפסלו בעזרה, שמצוותן בשריפה. אף על פי שלא יצאו לחולין על ידי מעילה, מכל מקום, כיון שנפסלו וקדושתם קלושה וגם נעשו אפר —

דתניא, כמו ששינוו ברייתא: אמרה התורה בפרשת תרומת הדשן [ויקרא ו] "ושמו אצל המזבח", ודרשינן: "ושמו" — בנחת. ועוד דרשינן: "ושמו" — כולו, כל הקומין. ועוד דרשינן: "ושמו" — שלא יפזר, ועל אפר זה הטעון גניזה ואסור בהנאה, אמרה הברייתא שאפרן אסור, אבל שאר אפר של הקדש מותר.

הדרן עלך יש בקדשי מזבח
וסליקא לה מסכת תמורה